

[Transcript] Crims / Les cinc morts de la Granja d'Escarp

Tot el que sentireu en aquest programa ha passat.
Els fets i els llocs són reals.
Alguns diàlegs estan dramatitzats,
però el seu contingut consten documents
o surt de testimonis que eren en lloc dels fets.
En algunes descripcions, aquest programa podria ferir sensibilitats.
Relatem crims reals.
La realitat i la mort no entenen de sensibilitats.
Entre els anys 1934 i 1935,
5 membres d'una família moren un darrere a l'altre
al municipi de la Granja d'Escarp,
amb els mateixos símptomes gastrointestinals aguts.
Els veïns tenen por que no sigui el principi d'una epidèmia,
però aviat se donen que el que els ha de preocupar
no és precisament una nanaltia.
Hola a tothom, soc Carles Porta. Gràcies per escoltar-nos.
Avui anem quasi 90 anys enrere
per parlar d'un cas que va omplir moltes pàgines de la premsa de l'època.
Es tracta d'un assassinat múltiple
que va marcar el poble de la Granja d'Escarp, el Segrià,
i tots els que hi han viscut durant diverses generacions.
Les cròniques del moment i la memòria col·lectiva dels testimonis
divergeixen en alguns detalls.
Per sort, dos grans jolins, com en diuen dels habitants de la Granja,
ens ajudarà a narrar aquest crim que els va tocar de ben a prop.
Intentarem posar llum a la foscor. Comencem.
You want it darker. We kill the flame.
Grims. Per què matem?
Millified, crucified in the human frame.
A million candles burning for the help that never came.
You want it darker.
I'm ready, my lord.
El relat dels moments foscos de la nostra societat.
Grims. Amb Carles Porta.
La Granja d'Escarp és un poble situat al marge esquerre del riu Segre
i que fa frontera amb l'Aragó.
A part de pel seu núcle antic,
destaque per l'aigua barreig que es forma amb la unió del Segre i el Cinc,
i que genera un ric espai fluvial.
Amb prou feines arriba els mil habitants,
però amaga una història que es va considerar un tabú durant molts anys.
Els periodistes Ferran Massamund i Anna Saëd, tots dos fills de la Granja,
ens traslladaran els anys 30 a través dels seus records i dels seus familiars.
Per començar el relat d'avui ens hem de situar a l'abril de 1934.

[Transcript] Crims / Les cinc morts de la Granja d'Escarp

Falten només 6 mesos perquè el president Lluís Companys,
des del balcó de la Generalitat, proclamí l'estat català
dins la República Federal Espanyola,
un gest que acabarà amb l'empresonament dels membres del govern
i de molts altres catalans.

1934 fa 89 anys.

Parlen dels protagonistes Lúdia Uriol, sisplau.

La família Castelló Mariner viu a la Granja d'Escart.

La Dolores Cuit és la jove que s'acaba de casar amb la reu de la família,
el Constantino.

Ella és pagès i treballa les seves pròpies terres.

Ella també és filla del poble

i acaba de tornar després d'haver-se passat una temporada
servint a casa d'un metge a car de 10.

El matrimoni viu a casa de la Teresa, la mare del Constantino,
el carrer diputat Macià.

La dona és vídua.

El 2 d'abril de 1934 la Teresa Mariner

mor amb símptomes del que sembla una gastroenteritis aguda.

La dona ja té una edat i ningú se n'estranya, ni el metge ni la gent del poble.

Al cap d'uns mesos, pels vols de novembre,

la Dolores, la jove, dona allum un nen.

Però l'alegria dura poc a casa dels castelló.

El febrer de 1935,

quasi un any després de la mort de la Teresa,

els crits de la Dolores posen tot el poble en alerta.

Sentim la periodista del Segre i veïna de la granja d'Escart Anna Saëd.

I llavors, un dia, quan feia 11 mesos que havia mort la sogra,

10, 11 mesos, no feia ni un any,

un dia ella va sortir al carrer i va cridar a tothom i va dir...

Constantino, que era el seu home.

Constantino no ha tornat.

Com sa mare, segur que li ha passat alguna cosa, com sa mare.

De seguida envien el Sereno a buscar-lo.

Segons algunes versions, el troben ja mort al camp.

Segons unes altres, trigue uns dies a morir.

El que sí que sabem segur és que el Constantino mor el 24 de febrer de 1935.

Segons el record del meu padri, per exemple,

el tal Constantino va arribar al poble i va tornar a viu.

Però malalt.

I va morir després.

Per exemple, el meu padri, ell vivia davant per davant.

El meu padri era del 1900 i llavors ja era una persona adulta.

Ell sempre m'ho havia explicat així.

Constantino, en 28 anys, si no recordo malament què tenia, doncs mort.

I la gent sí que va dir quina mala sort.

Primer sa mare, ara ell, quina mala sort, aquesta família.

Clar, la mare no... no he trobat mai l'edat,

però en tot cas, diguéssim, era una senyora gran,

i no va despertar cap tipó de sospita.

L'home ja va ser, com de dir, potser aquesta família,

tenen algun problema, perquè ara mort ell, etcètera, etcètera.

La Dolores, Ja Vídua, es queda amb els mòbles de la seva difunta sogra

i es trasllada amb el seu fill d'un any a casa dels pares,

al carrer del Sequer.

El 16 d'abril, quasi dos mesos després de la mort del Constantino,

la Dolores fa una visita a la seva cunyada, Maria,

per saldar un deute pendent.

La Maria Castelló fa temps que reclama a la família de la Dolores

la dot matrimonial, que encara no han pagat.

Sentim ara el Ferran Massamund, gran joli de neixement

que coneix ve la història, més endavant sabeu per què.

Ell es negava i el cap d'un temps finalment va accedir.

Va anar a casa de la Maria, de la germana del Constantino,

presumptament a pagar-li la dot.

La Maria està preparant mostillo, un dolç típic de la regió que es fa amb aigua mel.

Comente a la Dolores, que ha de sortir a fer uns encàrrecs

i la seva cunyada s'ofereix a vigilar-li el foc.

Aquella mateixa tarda la Maria es comença a trobar malament.

Tema de panxa, vòmits i diarrea.

El cap de dos dies el marit de la Maria, que es diu Ray Mundo,

també s'ha d'aficar al llit amb els mateixos símptomes.

Els va a visitar el metge del poble, el doctor l'hi fa mala espina.

Té dubtes que sigui una gastroenteritis comuna.

Per si de cas consulta el director de l'Hospital Provincial de Lleida.

Tots dos sospiten que podria ser un enverinament.

I quan tots dos estan d'acord,

aquell mateix dia es presenta la denúncia al jutjat d'instrucció

que immediatament s'ha traslladat en comissió judicial

al poble de la Granja d'Escarve

per fer les pesquises adients.

Aquesta que heu sentit és l'Arxivera Chus Llaveró,

de l'Arxiu Històric de Lleida.

Ella té accés al somari del cas

i també ens explicarà alguns detalls.

Per què els metges sospiten que podria ser un enverinament?

En aquesta època hi ha un producte químic
que està a la base de tothom
perquè es pot aconseguir a qualsevol farmàcia,
l'arseniat de sosa popularment conegut com a materrates.
El doctor Forenci Narcís Bardalet ens explica
com funciona aquest verí.
Hi ha aquest tipus de substància tòxica,
molt tòxica, molt berenosa,
d'una sintomatologia del cos general.
Hi ha una sintomatologia clínica
de bòmins, de diarrees,
d'informació intestinal severa.
També afecta el cord amb arrímies,
pràdicàrdies, insuficiència cardíaca,
i també la de fritis.
S'inflama el rotlló,
pot haver-hi hematòria,
és a dir,
una sintomatologia molt general,
que inclús es pot confondre
en una infecció intestinal severa important
i provocant la mort.
El 21 d'abril a la tarda,
5 dies després que la Maria en malaltís,
es constitueix la Comissió Judicial
fins a la granja d'escarp per començar una investigació.
Aquella mateixa nit, la Maria mor.
Els veïns es comencen a posar nerviosos.
Però sobretot el que va aixecar a sospites és que
que el seu home, mentre ella moria,
el seu home estava reimundogiu,
doncs estava fatal, també,
presentava uns símptomes d'una gastrointuritis molt bèstia,
i el seu fill doncs tan bé.
Llavors això sí que va començar a preocupar
la gent de la granja.
El seu fill és un nadó, ja veureu què passa després.
Com que encara no hi ha res segur,
els primers informes mèdics parlen d'una gastrointuritis epidèmica.
Alguns mitjans es comencen a interessar
pel que està passant a la granja d'escarp.
Inclus va entrar el poble en una mena de pànic.
És d'ella que la gent,
per a que l'aigua estigués freda,

la guardaven en gerros a les entrades de casa,
doncs van començar a retirar totes les aigües de les entrades,
és a dir, la gent va començar a adoptar precaucions
per si hi havia algú que tirava bé en verí,
o si això venia de l'aigua,
com que no sabia quin era l'origen,
el poble es va començar a preocupar.
Ara mateix hi ha dues morts sospitoses,
la del Constantino i la Maria,
i dos malalts, el rei Mundo i el seu fill,
que encara no té l'any.
Amb els mateixos símptomes que els dos difunts.
També havia mort la mare del Constantino, però era gran,
i no havia etxecat sospites.
La Guàrdia Civil comença oficialment la investigació.
Estan un dia i mig fent interrogatoris
a totes les persones que han envoltat a la família,
i evidentment entre tota aquesta gent,
lo que fan és també interrogar a l'Adolos Coït.
Però l'Adolores es negue a parlar amb ningú.
Ha estat en cada cas els pares queixant-se de forts mals de panxa.
El metge del poble li fa una exploració
i arriba la conclusió que no pateix cap malaltia ni intoxicació.
Quan els membres de la comissió aconseguixen parlar amb ella,
assegura que està molt compungida per tot el que s'ha de fer.
Tres dies després de la mort de la Maria,
més morts s'exegen al poble.
Així ho publica la vanguardia.
El domingo último falleció la vecina Maria Castelló Mariné
de 24 años de edad, casada,
la cual, según se ha podido entrever por consultas
que con anterioridad tuvieron varios facultativos,
presentaba síntomas de intoxicación.
Ayer falleció el esposo de la misma,
llamado Raimundo Guiu, de 29 años.
Por idéntica causa.
Esta madrugada ha fallecido el hijo del matrimonio,
José Guiu Castelló.
Se ha practicado la autopsia a los cadáveres de los dos primeros,
habiendo sido remitidos al laboratorio de medicina legal de Barcelona,
las vísceras para su análisis.
La Maria, el Raimundo y el petit José
han mort en pocs dies de diferència.
La casa on vivien és precisament la casa on es va criar la periodista.

De fet, on van morir aquesta pobre gent està intacte,
perquè és un pis que nosaltres sempre li hem dit el pis de baix,
i són com unes golfers, diguéssim allà.

Doncs...

Sempre hem tingut mal endresos quan nosaltres eren petits,
era on quedàvem amb els amics,
com el que els americans diuen, la cova, de fer...

Doncs per nosaltres era això el pis de baix.

El que passa és que vam saber posteriorment
que allà hi havia una història tràgica.

Llavors va canviar la nostra relació amb el pis de baix.

Aquest pis de baix es troba el carrer Sant Jaume.

En realitat es tracta d'una casa

amb dos habitatges independents connectats per la mateixa escala.

La família de l'Anna sempre ha viscut el de dalt,

i com que al de sota no hi ha viscut mai ningú,

dançar d'aquelles morts s'ha quedat aturat en el temps.

Tornem a l'any 35.

Els veïns estan consternats

per totes aquestes morts de persones tan joves.

Hi ha de seguida moltes mirades

tothom, més o menys, apunten cap a la Dolores.

És la persona que ha quedat supervivent

d'aquella unitat familiar i tothom apunte a ella.

Llavors sí que hi ha manifestacions

davant de la casa de la Dolores i de la seva família,

de la Pilar, perquè ella...

Quan passa això, ella es tanqui amb els seus pares

i els seus germans, es tanqui allà dins,

també simule, està malalta, però el poble sembla tenir-ho clar.

I ella amb manifestacions davant de casa seva,

crepant-la, demanant-m'hi imaginant responsabilitats...

La Pilar, que es mente el periodista, és la mare de la Dolores,

que intenta defensar la seva filla.

La declaració de Pilar és, en un primer moment,

a favor de la seva filla, defensant-la,

que apunta que havia estat maltractada

per la seva sobra i el seu home,

i que, en realitat,

que no havia estat molt feliç en el matrimoni,

que no havia estat molt feliç en el matrimoni,

però que sempre havia estat una bonada, una bonada, la noia.

Els bilatans continuen creient

que, darrere aquests morts, hi ha la mà de la Dolores.

Què té aquesta noia de particular,
a més de ser el nexa de les darreres morts de la família Castelló Mariner?
La Dolores Cuit és una noia de 21 anys baixeta,
de cabells negres, barbet enfonsada i naixat.
Els veïns comenten que és una dona força graciada,
però una mica estranya i amb mal caràcter.
Us expliquem un altre detall curiós de la Dolores.
En cap moment ha portat dol.
Ni després de la mort de la seva sogra, ni després de la del marit.
Ara mateix, continua tancada a casa dels pares.
La nit del 25 d'abril,
un dia després de la darrera de funció,
la del nebot de la Dolores, de només 11 mesos d'edat,
la noia té una discussió amb la seva mare,
que serà el desencadenant de la primera detenció.
Ens ho expliquen l'Anna i el Ferran.
Dolores, el que fa és quan li confesse la seva mare,
perquè ja veu, se sent una mica corralada,
perquè evidentment és la sospitosa número 1,
i se senta corralada i li diu, els he matat jo,
però jo tinc un fill,
inculpa a tu, que com que ets gran i no et passarà res,
i així jo em quedo cuidant el fill.
Però, clar, la seva mare no vol.
I al dir-li que no és sempre...
Això, clar, només es tenen elles dos de testimoni,
i sempre es van contra dir l'una a l'altra.
Era la versió d'una contra la versió d'altra.
Llavors la seva mare es negueix en rodó,
hi ha una lluita entre elles dos,
es parla de que la va intentar la Dolores
es fixar en un cinturó a la seva mare,
ella se'n va poder desferir com va poder,
i ja immediatament se'n va anar a les autoritats
a denunciar a la seva filla
i dir que la seva filla havia declarat,
i havia reconegut que havia estat l'autora material
dels 5 assassinats.
L'endemà 26 d'abril, la Comissió Judicial que investigui els fets,
decideix desenterrar els cossos
del constantino i de sa mare, de la Teresa,
el marit i la sogra de la Dolores,
per comprovar si també haurien pogut ser víctimes del mateix verí.
Comencen les exhumacions,

el poble no sabia vist mai una cosa igual,
i està tothom plantat a les portes del cementiri.
Li vaig parlar amb una senyora que en aquell moment era una nana
i que li va quedar la imatge impactada.
Ella explicava que van venir metges de fora al poble,
metges foresters, com deien ells,
i que es van tancar el cementiri,
i que tots els nens, entre ells i ella,
es pujaven a la tàpia per intentar mirar el que estava passant
i el que veien, desenterraven cossos i com els obrien allà.
Van practicar l'autòpsia al mateix cementiri,
i m'imagino que seria de dia,
perquè la canalla dels nens, tot el poble,
estava expectant el cementiri.
Les sospites dels metges es confirmen,
que hi veuen que estan tan segurs
que mare i fill van morir enverinats en matarrates.
Sents dubte que el metge forense d'aquella època,
recordo i recalco a principis de segle,
devia veure en l'autòpsia macoscòpica,
és a dir, per sempre observació,
un gran component informati intestinal i de reunions,
però el que significaria en l'aprella i estiu és a dir,
que hi ha molts d'ells i estómac.
A part de la congestió també un síndrome mòrragic.
Han contingut de sang síndrome mòrragic.
De fet, és com aquest derivat d'arcènic,
que es fan servir com a matarrates,
mata de les rates de mòrrages digestives massives.
Per tant, això és un dels dats que hi hauria
que tenien compte des del començament
de la visibilització del món.
Segons Bardalet, l'Arsenyat de Sosa
és un producte inodor i incipit
que es pot barrejar fàcilment amb el menjar
i passe desapercebut.
A més, és un verí d'actuació lenta,
i la dosi isletal pot variar segons cada individu.
Això explica per què en uns va trigar més
a fer efecte que en els altres.
Pel que fa al nadó, l'última a morir,
perenia llet de la seva mare i es va enverinar a través del pit.
Acabada l'exhumació, els habitants
s'alcen a crits al carrer del sequer

davant de la casa dels pares de la Dolores.
Tot el poble la vol linxar, la gent està molt enfadada,
i això també és una escena que a mi sempre me l'han explicat així,
que és que ella surt amb unes versions ofades de casa seua
i amb unes altres des de l'Ajuntament,
però sempre és la mateixa història.
Ella treu un mocador de butxaca, un mocador blanc net,
l'estén a l'aire així, i diu,
veieu aquest mocador, veieu el blanc que està, veieu l'onet,
doncs així tinc la consciència.
I tampoc vergonya, i coses pitjors.
Segons algunes versions l'han arribar,
la disfressen de Guàrdia Civil per poder-se l'emportar,
perquè no veuen clar com treure-la d'aquella plaça
que està plena de gent que li vol fer mal.
El vespre del 26 d'abril, quan només fareu dies
que la seva cunyada va començar a trobar-se malament,
la Dolores Coït és detinguda per la Guàrdia Civil
i traslladada a la presó provincial de Lleida.
Tots els mitjans de comunicació de l'època s'enfan ressó
i comencen a interessar-se per la figura de la suposada enverinadora.
Hem dramatitzat algunes de les declaracions
que la Dolores fa per la publicació crònica,
quan encara no fan ni un mes que està detinguda.
Estábamos regañando todos.
La que se cargaba las culpas era yo, pero todos peleábamos.
Yo creo que quien mató mi suegra fue mi marido, pero yo no fui.
La tía nos trataba muy mal, muy malament.
No, no, nos quería, no.
Había hecho pasos para echarnos de casa
y el mismo día que teníamos que irnos se murió ella.
Mi marido me mandó a comprar veneno para matar a las ratas.
Una onza y media que partí con mi cunyada María.
Constantino me dijo,
échamelo en la cesta, que me lo llevaré al campo.
Se lo puse en la cesta con la comida,
un pan con una sardina y un altre pan.
Por sí tenía más gana.
No, no, yo no sé.
El papel se debió romper y el veneno se mezclaría con la comida.
Ja heu sentit que parle amb una bonica barreja de català i castellà,
un fet habitual a la zona.
Quan fa un mes que la Dolores es trobe en presó provisional,
la Guàrdia Civil torna al poble per fer una segona detenció.

Ella denuncia que, des de que està a presó,
que no veu el nadó, que no veu el seu fill,
que no té diners, que no li passen, que no la van a veure,
que comença a queixar-se de tot i, bueno,
per no estar sola, per més motius.
Per això ella decideix fer una nova declaració
i, en aquesta nova declaració,
inculpe també a la seva mare, com a còmplice.
El que diu és que no ho va fer sola,
sinó que hi havia una mena al darrere, la de la seva mare, la Pilar.
El 25 de maig de 1935 es repeteix la cena de fa un mes.
Els veïns se moutinen
i els agents de la Guàrdia Civil han de tornar a intervenir
per protegir la detinguda.
Els porten acusada de ser la inductora dels enverinaments
i la fiquen també a la presó de Lleida.
A la Dolores li donen el seu fill de mesos.
Feia dies que reclamava que li deixéssim tenir per poder-lo alletar.
L'endemà a la vanguardia publica aquest article.
Este mediodía, en granja de escarpe,
numerosas mujeres han expuesto que, si bien se hallaban satisfechas
por haberse procedido a la detención de Pilar Vallès,
a la cual, desde el primer día,
que han implicado en los crímenes,
piensan dirigirse al ayuntamiento,
pidiendo que sean expulsados del pueblo
todos los familiares de la envenenadora.
Dit i fet, la família Coït Vallès ha d'abandonar la granja.
D'altra banda, a la Dolores no li han deixat tenir el fill a la presó gaire.
El 31 de maig, el nen ingressa a la casa de la maternitat de Lleida
per ordre judicial.
Allà morirà per causes desconegudes als 18 mesos d'edat,
just 12 dies abans que comença el judici contra la seva mare i la seva àvia.
La Dolores i la Pilar s'han passat gairebé un any en presó provisional.
Durant aquests temps, la Dolores s'ha convertit en tot un fenomen mediàtic.
Fins i tot s'ha guanyat els seus propi àlies.
Segons una crònica de l'època,
un dia era molt guapa i tenia la nariz molt breve.
I a partir d'aquí, amb alguna crònica hi posa xata,
i a partir de llavors ja li diu en Satola.
Però avui que és un sobrenom carcelari de la premsa de l'època.
La Dolores troba la manera de treure profit de l'atenció que ha despertat els mitjans.
Tenia sarcasme i va haver publicacions que es van atencar a la presó de Lleida,
fer-li reportatges i entrevistes i fotografies.

I ella es maquillava per a l'ocasió, apareix guapa,
apareix tota radiant, com si d'una estrella de Hollywood extractés,
i conscient d'aquest magnetisme que tenia amb la premsa,
doncs els utilitza, els manipula el seu interès.
No només els manipule,
sinó que els demana diners a canvi d'autògrafs i exclusives.
Tant aviat sin culpa de tot com negue haver-ho fet.
Escoltem una dramatització sobre el que respon a una periodista de l'al interna,
un setmanari de reportatges de l'època,
quan li pregunta per què va voler fer mal al seu marit.
Me trataba mal, me pegaba mucho, ni él ni su familia me querían.
Era yo la por qué de la casa.
Un día me dijo mi madre,
nena, con estos polvos que echas en la comida del marit, le pondrás enfermo.
Tú le cuidarás si el hombre y los suyos verán que sirves para mujer de tu casa
y te querrán entonces.
Por eso lo hice.
La Dolores explique al periodista
que no es va adonar que la seva mare l'havia enganyat
perquè cometés els assassinats fins la nit després de la mort del Nadó.
Això que sentiréu ara és una recreació de la conversa que diu que van tenir.
Escolteu, mare, yo eché los polvos, pero no sabía que mataban.
Y usted sí.
Culperse usted y me salvará a mí.
Y si no quiere usted, diremos la verdad a la justicia y las dos purgaremos.
Calla, podrida maldita.
Tú lo has hecho y tú lo pagarás, criminala.
Quise ahogarla.
Después me heché a llorar.
Grims.
Amb Carles Porta.
I mentre la Dolores es va fent famosa entre reis,
el poble ja ha convertit la seva història en una cançó popular.
La sentireu en la veu de dues veïnes que la van entonar de nou al 2007,
per a un capítol del programa,
la zona fosca de TV3 anomenat Matarrates.
Silència en la noche y a todos está en calma,
sólo una consciencia vivía cobratada.
¿Qué es la de Dolores?
¿Cuid la malvada?
¿Qué presa en la cárcel?
Suscrímenes paga.
Y el gran custo castigo que el cielo le manda.
El 2 d'abril comença el judici a la Dolores Coït

i la Pilar Vallès davant d'un jurat popular.
La primera sessió genera moltíssima expectació.
Periodistes, familiars, habitants de la comarca i curiosos
entregan a les portes de l'Audiència Provincial de Lleida.
Tothom espera l'arribada de la protagonista.
A les tres primeres, ella ho viu o la sensació que dona,
com és el gran aconteciment.
Ella és el centre d'atenció d'un judici que era superesperat,
molt mediatitzat, amb molts mitjans,
traient fotografies i proves gràfics,
documents gràfics del moment,
hi ha, inclús, família de gent del poble,
família de les víctimes que estan allà, a fora,
el judici fent cua per entrar,
amb cara d'estar-ho passant malament,
és a dir, hi ha moltes ganes de rebenjar cap a la Dolores.
I de cop i volta, quan comença el judici,
ella canvia radicalment, es fa on és així,
es pentina, diguéssim, a l'estil anys 30,
el que ara coneixem com a estil anys 30,
es treu el mocador del cap, és de piles de selles,
porta una roba molt més sofisticada,
i viu el seu moment de glòria,
comença a sentir-se molt còmode amb què li facin entrevistes,
ja s'ha convertit en la xatola,
i clar, la gent del poble, que molts van al judici,
el que no entenen és com ella,
si m'ha tingut té tan pocs remordiments.
O sigui, en cap moment hi ha cap tipus de compassió,
cap a les víctimes, ni res,
sinó que ella, doncs, jugue tota l'estona
i canvie versions constantment.
Això és una altra de les coses que fa que sigui molt difícil de quadrar,
perquè ella dona versions contradictòries tota l'estona.
El cap de poc d'haver començat la vista,
l'hauran d'aturar a petició de la xatola.
El poc de començar el judici,
ja diu, se'n trobar-se malament,
fa com a que és desmaye,
l'han de treure de la sala,
perquè això li agafa una mena d'indisposició,
i llavors, quan torna a entrar,
demana fer la declaració sentada en una butaca,
no en una cadira qualsevol, sinó en una butaca,

li posen aquesta butaca,
i a partir d'allà ella es veu que sumeix
tot el que havia fet amb naturalitat,
i com sentim ser molt, molt còmoda en el paper.
La Dolores exculpe la seva mare
i declara que va actuar pel seu compte,
però l'endemà se'n desdiu i assegura
que només és responsable de dues de les morts.
Aquesta és la crònica que em publiqui la vanguardia.
En les declaracions prestades ante el fiscal,
Dolores Coït solamente se declara autora
de la muerte de su marido, Constantino Castelló,
su cuñada, María Castelló,
negando la participación en las muertes de su suegra,
Teresa Mariné, y su cuñado, Raimundo Guiu,
negando también la muerte de su sobrino.
L'acusada canvia tant de versió
que no hi ha manera de traure'n l'entrellat.
Quan li pregunten pel mòbil del crim,
la Dolores respon que la seva intenció era fer
que la seva família em malaltís per poder-la cuidar
i concaria així la seva estima i reconeixement.
Hi ha hagut un trastorn mental
que es coneix com la síndrome de Montxausen per Poders,
que consisteix a causar lesions
o fer malaltia algú intencionadament
per tal que l'afectat tingui dependència del seu cuidador,
és a dir, de la persona que pateix la síndrome.
Quan es jutgen les morts de la granja d'escarp,
encara falten més de 20 anys
perquè un pediatre britànic tipifica aquest trastorn.
I, a més, els pèrids determinen que la Dolores
és una persona normal, però amb un lleuger retard,
fruit de la manca d'educació.
Agafant-se aquest argument,
els advocats de la defensa demanen que se l'interni
en un sanatori mental i també un ajornament del judici.
I la Pilar, quina és la seva postura durant el judici
i quina mena de relació té amb la seva filla?
Ella sempre es declara innocent
tot i que les seues respostes
tampoc estan lliures de contradiccions.
Ara en diríem una relació molt tòxica.
Sempre és o va anar una, un temps,

després una s'ha de denunciar l'altra, s'acusen...
I no cabes de treure l'entrellat
de si han sigut còmplices
o la pobra dona gran no tenia res a veure
i simplement va tenir mala sort.
A mi els testimonis de l'època
parlen de la Pilar,
com una dona callada, discreta, tranquil·la,
i gens violenta, una dona que...
que no ho podia haver fet allò de cap manera,
que tothom... la gent de la generació
que va coment de quan va passar els fets,
tothom té clar que ho va fer la Dolores i que la Marero.
Rellegint els documents de l'època,
l'arxivera Chus Llevero troba declaracions d'alguns testimonis
que perjudicaran la Pilar.
Quan va morir la sogra, la Dolores va ser la responsable
de l'opinió de la família,
però es veu que no se'n sortia gaire bé.
Quan la sogra es va morir,
ella s'havia d'ocupar de portar l'economia de la casa,
però la seva incapacitat era manifesta.
I de fet, així ho diuen alguns dels testimonis.
I el marit li va retirar l'accés als diners
i això va provocar moltes discussions en el matrimoni,
que ja no...
Ja no era gaire ben vingut
i la Pilar, la mare de la Dolores,
que se va posant,
una mica recriminant-li al Constantí,
que no tractava prou bé a la seva filla
i que això ho pagaria.
Aquestes paraules, que diversos testimonis confirmen,
haver sentit, acabaran fent molt de mal a la Pilar.
Mentrestant, la Dolores segueix donant exclusives des de la presó.
Un mes després que se jornés al judici,
el periodista de la Linterna torna a entrevistar-la
i li pregunta per la seva mare.
Ha! Pobra mare meva.
Jo la cosé perquè me la consejo una compañera de cárcel
a la que conté mi desesperación
cuando no me mandaba ropa ni dinero.
No hay ninguna prueba contra ella, ni una sola.
Yo soy la única culpable de las cuatro muertes.

Díganlo! Díganlo por todas partes.
De las cuatro muertes, dice usted, Dolores?
De las cinco, ¿no son cinco?
No, cuatro.
Las mías, las de mi suegra, la hizo Constantino, mi marido.
A mi que igual m'he de declarar una más que una menos.
El judici repren l'1 de juliol del 36,
tres mesos després de la primera vista.
Ara l'actitud de l'acusada ha canviat.
Té un altre caire, té un altre talent.
És més escarpa, ja més agressiva, més violenta.
Suposo que més reàcia també a acceptar el que havia fet,
i és allà quan...
inculpem més insistència a la seva mare.
La Dolores torna a culpar la Pilar.
El jurat no ho té fàcil amb tantes versions.
Tampoc hi ha manera de aclarir qui n'hauria estat el mòbil.
Una hipòtesi que corria era que els hagués matat
per una herència d'unes 5.000 pessetes.
Era una quantitat que no tenia sentit,
que és mateixa amb algú.
No hi havia una herència prou substànciosa,
com perquè et surtis a compte, si es pot dir així,
eliminar 5 persones.
Jo més aviat veig que era una dona molt angelogida.
Els cunyats els anaven millor les coses.
La casa on viu en els meus pares ara és una casa normal,
però en aquell moment era una casa gran,
molt superior a la que ella havia viscut,
que tan desoltera com després de casada,
i jo crec que ella tenia llalos,
de veure que els anaven més belles coses.
El 3 de juliol de 1936,
el jurat erretiria de liberar a les 11 del matí.
Un hora i mitja després,
les acusades ja saben la seva sentència.
Dolores Coït i Pilar Vallès
han condemnat des de 30 anys de presó cadascuna,
la primera com a autora material dels 5 assassinats
i la segona com a encobridora.
Escolta com ho descriu la vanguardia en aquell moment.
Una vez leí de la sentencia,
que había sido recibida con emoción por todos los asistentes a la vista,
se advierte que en la Pilar Vallès

está apesadumbrada y prójima a llorar.
En contra de esta actitud, la Dolores Coït
no demuestra ninguna emoción en su rostro.
Les dues van a la presó de Lleida, però per poc temps.
14 dies després, esclate la guerra.
Amb l'alçament militar,
sobren les portes de les presons per fer lloc als presos polítics.
Tots els reclusos comuns de la presó de Lleida
són posats automàticament en llibertat,
excepció de les dues enverinadores
que són traslladades a la model de Barcelona.
Tampoc si estaran gaire dies,
la Dolores i la Pilar passaran els 3 anys de guerra en llibertat.
Continuar, tirem anys enrere
per escoltar un detall important que pels veïns del poble
podria explicar l'actitud de la Dolores.
Van a treballar a Cardedeu a casa d'un metge,
com ajudant de la família Jaén Taixidó,
formada per la seva esposa i per els seus 5 fills.
Segons ens han explicat els seus descendents en aquest capítol.
Quan la Dolores va tornar a la granja d'escarp,
els veïns la van trobar canviada.
Mai ningú va saber del cert que li havia passat.
Suposo que per ella això va ser molt dur.
Ella havia sortit d'una casa bastant pobra.
Encara està en peu la casa on vivia ella,
i encara era un temps en què totes les cases tenien moltes mancances,
però és obvi que és una casa molt petita, molt pobra.
Ni tan sols tenies pa i per entrar animals,
que en aquell moment eren els cotxes d'ara.
Si no tens ni mula, és que ets realment molt pobre.
I jo crec que per ella va ser tornar molt enrere.
Grims.
El relat dels moments foscos de la nostra societat.
Amb Carles Porta.
Tornem els anys de la Guerra Civil.
La mare de la Dolores se n'ha anat a viure amb els seus familiars,
que van haver de marxar del poble
i es van instal·lar en una partida d'almenar.
La filla se n'ha anat sola cap a Barcelona.
Passe la guerra i les tornen a restar.
L'1 d'abril del 1939 s'acaba la guerra
i el 30 de novembre són detingudes a instàncies de la guerra.
I el 30 de novembre són detingudes a instàncies

de l'advocat dels guiu familiars de les víctimes.
Denuncien que les dues estan en llibertat
i que no han complert condemna.
El 5 de desembre, mare i filla es retroben a la presó de Lleida.
Aquest cop s'hi estaran més temps.
Gràcies a un altre fragment del programa a la zona fosca,
podem sentir el testimoni d'una dona que es diu Ana Maria.
La seva mare era l'única aseladora
de la secció de dones de la presó de Lleida
i l'Ana Maria ja anava de vegades.
Era una persona dintre de la presó que no donava cap mal de cap,
al contrari, fer-hi arrollar les altres, netejar, que era molt neta.
La seva mare, sinemàrgo, era molt callada,
teníem... les dones semblava que estava amargada.
A vegades li deien la meva mare. A lo mejor no ha sido ella.
La meva mare deia que sí que havia sigut ella,
perquè, de més, ella li deia la meva mare.
Jo no mataria a nadie en el mundo más,
sola y a mi familia otra vez lo volvería a hacer.
Quan encara no porten ni set anys tancades a Lleida,
la Dolores i la Pilar són traslladades a la prisión central
de mujeres de amor y vieta, a Viscaya,
per complir la resta de la condemna.
Gràcies al seu bon comportament,
la Dolores opté la llibertat al març de 1959,
quasi un any després que sa mare, que ens surta el juny del 58.
La Dolores ha complert 23 anys de presó i la Pilar 22.
La Pilar s'instala amb el que li queda de família,
Maselles, una altra població de la comarca del Segrià.
Per la seva banda, la Dolores refa la seva vida a Madrid.
Es casa amb un home 15 o 16 anys més jove que ella.
Els estius va veure la família al Maselles
i intenta mantenir la relació amb el seu nebot,
un personatge clau per a la recuperació d'aquesta història.
Per explicar-vos per què hem de fer un sal en el temps.
Fem un sal fins al 2010.
Ja han passat 75 anys des dels assassinats
i el Ferran Massamun, el periodista que ens ha acompanyat durant el relat,
s'ha decidit arrodar un documental titulat Díaz Negros,
sobre els fets que us acabem d'enarrar.
Aquesta és una història que jo, des de ben petit,
sempre havia escoltat a casa, sempre apareixia d'una manera o d'altra
a les sobretables amb els padrins, amb els avis.
El que m'intrigava d'aquesta història

és que mai t'acabaven d'explicar què havia passat.
Fins que un dia, un visitant,
va trucar a la casa de la granja d'Escarp on vivien.
El cognom del Ferran Massamun és originari de la granja d'Escarp,
però el Masselles, aquella població on es va traslladar
el que quedava de la família Coït, també hi viu en uns quants Massamun.
Al cap d'un temps i de forma molt casual,
un d'aquests Massamuns del Masselles es va presentar al meu pare,
el meu pare és metge, i es va venir a visitar.
I aquest senyor es va presentar com un cosí.
Li va dir que som cosins, que som família, que ets del Masselles.
Sí, sempre ens havien preguntat per què hi havia gent al Masselles,
de la família, que no sabíem.
I aquest home li va explicar que ells eren originaris de la granja d'Escarp,
però que havien anat a viure al Masselles
perquè havien hagut de marxar del poble.
I la sorpresa ve quan aquest home explica
per què van haver d'abandonar a casa seva.
Bueno, a través d'aquest senyor, d'aquest cosí,
resulta que ens comença a explicar coses,
comença a parlar de la seva àvia, la seva àvia, la seva padrina,
era la Pilar Vallès, i que la seva tia, la seva tieta, era la Dolores.
El Ferran acaba de conèixer el nebot de la Dolores,
el Francisco Massamun Coït.
Per tant, acaba de sabentar-se que ell i la Dolores són parets polítics,
i encara fa una altra trobada que el sorpren.
La xatola és vida.
El Francisco li diu que està en una residència d'Avis a Madrid,
a 100 pozuelos.
El Ferran decideix anar-la a veure en persona.
La vam conèixer, va accedir a que li fes una entrevista.
Era més una entrevista més de caire.
Li van vendre la moto com que eren família,
que volíem tenir algun document familiar,
ella va accedir sense cap tipus de problema, i la vam gravar.
Febrer del 2010.
El dia de l'entrevista la Dolores té més de 95 anys,
i això és el que respon quan li pregunten pel seu primer marit,
la que sentireu és la seva veu real.
Era muy... trabajaba mucho.
De día y de noche, agua arriba y agua abajo y mucho.
Y yo siempre decía, un día va a caer un enfermo
y no tendría ninguna.
Quan li pregunten pel records que té de la guerra, respon això.

De la guerra ninguno, porque la guerra mucho pasó.
Cap a la cárcel.
En realitat no van així.
Ja us hem explicat que la guerra la va passar en llibertat,
però té molts anys i potser que la memòria li hagi jugat una mala passada.
No sembla una mala passada de la memòria,
és el que respon quan li pregunten per què la van tancar a la presó.
Porque una chica robó una cosa.
Y la descubrí.
Y encima me castigaron a mí.
Porque tu fue poco tiempo.
Te fue poco tiempo.
Tienes que ir al redemir.
Y enseguida salí.
Me va semblar una persona amb un caràcter molt fort.
I inclús extraordinari, amb un magnetisme especial.
Però que sabia el que deia i sabia el que feia, segur.
Estoy tranquila que no he visto ningún daño ni el otro.
Atribuiría a decir que pel que he vist del cas,
pel que vaig poder tractar-la,
i pel que diu la família, sobretot política de Madrid,
era una dona que va refer la seva vida a base de mentides.
A nosaltres ens anem a explicar unes quantes que estan a l'entrevista.
L'entrevista és més llarga,
però haurem d'esperar el documental del Ferran per poder-la sentir sencera.
A nosaltres també li parla de l'època que va viure a Cardedeu de jove
i després a Madrid de gran.
I li remarque que són dos moments importants a la seva vida.
Vull tant anys després, ella mateixa seguia parlant de Cardedeu
com una fita.
La Dolores, una de les coses que em va cridar l'atenció de gran,
era que es volia dignificar.
Era com si es volgués donar importància.
No pel que havia fet, sinó per tot el contrari.
Després d'aquesta trobada amb la xatola,
el Ferran es fa el propòsit investigar el cas,
per això el juny del 2010 torna a Madrid.
Quan vaig decidir fer el documental,
vaig tornar un segon cop a la residència de la Dolores,
ja amb un equip professional, amb un equip de som,
un equip de fotografia, ja amb el Nebot.
Volia rodar el que era el retrobament entre el Nebot i la seva tieta.
El Francisco Massamund fa uns 15 anys que no veu la Dolores.
La dona es queixa que la família del seu marit difunt l'ha abduït.

[Transcript] Crims / Les cinc morts de la Granja d'Escarp

Segons el Francisco, no tot han estat desgràcies a la vida de la seva tia.
Em va explicar que li havia tocat la loteria a la Dolores,
un parell de cops, que jugava cada setmana,
i que hi havia hagut dos cops en què li havia tocat,
i amb quantitats força importants.
Estem parlant, segons ell, de 5, 6 milions de P7s de l'època.
A més de la loteria, la Dolores tenia un pis en propietat al centre de Madrid.
Escolta'm què més comente el Nebot al Ferran.
Ell li sabia molt greu que ho explicava, tenia la sensació
que a la Dolores l'havien aïllat de la seva família carnal,
i que la tenien segrestada a Madrid a l'espera
que un dia morís i que es poguéssim quedar a ells la tota l'herència.
La Dolores, Coït Vallès, va morir l'octubre del 2015 al 102 anys,
en mig d'una disputa familiar per la seva herència.
Si hem de jutjar per les seues pròpies paraules,
va morir amb la consciència tranquil·la.
No m'agafi entre nada.
Ara ja ningú parla d'uns fets
que van fer que la gent de fora es referís a la granja com el poble del Berí.
El temps s'ha encarregat d'anar esborrant el record d'aquella història.
La Dolores, Nora, dona, cunyada i tieta de les cinc víctimes,
no va tornar a aparèixer mai més per la granja d'escarp.
Gràcies per escoltar-nos. Tornem tan aviat com puguem.
Puguem.
Guió i presentació Carles Porta, amb les veus de Catalunya Ràdio.
Gràcies.
Gràcies.
Gràcies.
Gràcies.
Gràcies.
Gràcies.
Gràcies.
Gràcies.
Gràcies.
Gràcies.